

The Impact of Tourism on the Transformation of Geographical Spatial Relations (Case Study: the Target Villages of Tourism in Taleghan)

Maasoumeh Rafiei¹ & Aeizh Azmi^{*2}

1. Postdoctoral Student, Department of Geography, Faculty of Literature and Humanities, Razi University, Kermanshah, Iran

2. Department of Geography, Faculty of Literature and Humanities, Razi University, Kermanshah, Iran

* Corresponding author: Email: a.azmi@razi.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article History:

Received: 12 May 2025

Received in revised form: 03

August 2025

Accepted: 07 September 2025

Published online: 22 December 2025

Keywords:

Tourism, Geographical Space,
Rural Relations, Rural
Communities, Taleghan

ABSTRACT

Geographical spatial relations, influenced by various factors, including tourism, have undergone fundamental changes in recent years. The extensive effects that tourism has on geographical space have often caused structural and negative changes. This issue has not been examined and studied much, given that tourism apparently helps the economy of the regions. The purpose of this study is to examine cultural influences, especially the effects that remain on cultural relations, which are very lasting and often abnormal. Accordingly, the present study seeks to discover how the phenomenon of tourism affects the structure of geographical space as the core of human-natural environment interactions. As mentioned, the grand theory method was used to reach the findings in this study. The sampling method was based on the snowball research method, and the number of participants in each village was approximately 5 indigenous people, from which one hundred concepts and 25 central categories were extracted. Also, in order to obtain the frequency of each category and their proportion in affecting the rural space, relevant graphs were drawn and final analysis was carried out using MAXQAD software. The geographical territory of this study is the rural settlements of Taleghan County. The findings indicate the extensive and negative effects of tourism on the study area. These effects include economic, social, and environmental effects. The most negative effects were related to social dimensions. The results indicate the extensive and widespread impact of the phenomenon of tourism on the cultural and value bases of the indigenous community, which has caused their transformation and gradual elimination. This shows that the region in question has suffered significant damage from tourists.

Cite this article: Rafiei, M., & Azmi, A. (2025). The Impact of Tourism on the Transformation of Geographical Spatial Relations (Case Study of the Target Villages of Tourism in Taleghan). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 20(4), 13-26.

<https://doi.org/10.71633/jshsp.2025.1206552>

© The Author(s)

Publisher: Islamic Azad University, Rasht Branch

Extend Abstract

Introduction

In most developing societies, most of the key stakeholders of tourism, governments, as the founders of tourism development policies, focus on the economic aspect of tourism and in destination planning, they mostly seek to increase the number of incoming tourists without paying attention to cultural considerations. Therefore, they are oblivious to the positive and negative cultural effects of tourism (such as the loss of the spatial identity of that village) on the culture of the host society. In Iran, especially with the inefficient management of various settlement areas, the environment is changing due to human activities. In these studies, the World Travel and

Tourism Association pays special attention to land pollution. In the time-space continuum, which is the main framework of human relations, geographical phenomena are formed in relation to the structural characteristics of space. Therefore, by taking spatiality as a basis and considering that spatial thought is the basis of interactions, the effects that tourism has on the structure of space as one of the human phenomena are not excluded. Based on what was mentioned, this research seeks to answer the question: What effects has tourism had on the rural spaces of Taleghan County in terms of culture, environment, and economy?

Methodology

The research method in this article is Grand Theory (grounded theory). Grand Theory is a general research method for generating theory. Grand Theory in its simplest form is the process of constructing a codified theory through organized data collection and inductive data analysis to answer new questions of those qualitative researches that lack sufficient theoretical foundations in the field of the subject under study. In general, this research falls within the interpretivist paradigm and the effects of tourism as a social reality include shared interpretations that social actors themselves produce and reproduce through an interrogative strategy that aims to explore the meanings and interpretations of social actors to achieve scientific knowledge of it. Sampling in this research is purposeful and of the type of sampling using multiple purposeful techniques

and a combination of two strategies: snowball sampling and theoretical sampling (Corbin and Strauss, 2008). The snowball sampling technique also allows for greater validation of the research, given the participant's sense of trust. The method of extracting codes in this research was also carried out through in-depth interviews with residents and experts, as mentioned above, in two stages: the first stage was to extract concepts and the second stage was to compile selected and original codes. Accordingly, the method of collecting and compiling data was through field visits (in-depth interviews), snowball sampling, open-ended questionnaires from experienced people, mostly natives, and libraries. After collecting data from 15 members of the local community, they were analyzed using the grounded theory method.

Results and Discussion

The cultural and social identity of rural environments has changed drastically, and tourism has changed the face of the region. The lifestyle and values prevalent in villages have disappeared, and life patterns have completely changed from local to urban under the influence of tourists. This is especially true among young people. Young people welcome these changes, but their fathers do not cope at all, and tourists attribute this change in their children to them, claiming that they have "ruined their children." This has led to many disputes between children

and their fathers and their families. Social changes have been most affected by tourism, and the main changes have been in the social dimension. In other words, rural structures have undergone extensive changes in the social dimension. These social developments are drastically changing the region. Also, because there is no garbage collection system, the local people do not cooperate, and the rural Islamic councils are weak, the waste issue is a major challenge that is not at all interesting for a beautiful region like Taleghan, whose important

feature is nature tourism and seeing natural landscapes. The greatest impact that the tourism phenomenon has had in the rural spaces of Taleghan County is related to socio-cultural relations, and the economic, physical, and environmental categories affected by this change, respectively. The main challenges are related to the religious context and the lack of

tourists' conformity with the social characteristics of the region. This has caused social problems to spread and almost negligible cooperation to develop rural tourism. Tourism ceremonies and events have also become a space for more social challenges than for moving towards cultural strengthening.

Conclusion

With the acceleration of the tourism phenomenon and the expansion of its influence on human relations, the sustainability of the environment and the residential space, as a result of this unbalanced trend, became structurally disrupted and chaotic, so that by going beyond the native residential and spatial patterns, a kind of fundamental duality was seen in the villages under study. In addition to the loss of spatial and identity links and components, which especially in Taleghan County has had an impact on religious, religious and cultural categories, along with the lack of management and principled planning, it has led to the commodification of residential and rural spaces, which in fact has undermined the structural and functional mission of villages. Given that space derives its meaning from social connections and spatial-identity structures, the growing trend of capitalism and the excessive use and disregard for the structures of the host culture lead to the disintegration of normal actions. The change in the spatial organization perspective has consequences that follow the uncontrolled growth of various phenomena that are the result of the capitalist system, the lack of proper planning and the lack of public participation in how to advance tourism goals in the Taleghan region, according to what was said, caused this region to face many challenges

that ultimately led to the intensification of spatial conflicts and, as a result, the imbalance of geographical space structures and the instability of the ecosystem. Considering what was studied in this research and the background of the research that was conducted, the tourism phenomenon after the 1960s, which had an increasing and unbridled growth, was gradually criticized in such a way that undesirable social and economic consequences and various cultural anomalies emerged, which made the gap for proper management and planning in this regard completely visible. In fact, the increase in social anomalies, especially due to the lack of management and policies appropriate to each region, the effects that this category had on the commodification of villages and the strengthening of centralization are very important. More than anything, the role that tourism has played in the host society in recent years has been related to social, cultural and especially religious norms. Compared to the background of the research that was conducted, in addition to the positive effects that tourism has had, especially on economic categories, it seems that it has created widespread challenges regarding the social standards of indigenous communities that have affected the geographical space of the communities.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

This article is an extract from the postdoctoral course titled "Tourism Supply Chain" conducted at Razi University.

Conflict of Interest

The authors of this study declare that they have completely avoided publication ethics, including plagiarism, misconduct, data falsification, or dual submission and publication, in relation to the publication of the presented article, and that

there are no commercial interests in this regard, and the authors have not received any payment for presenting their work.

.

شاپای الکترونیک: ۲۵۳۵-۵۹۵X

فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی

journal homepage: <http://jshsp.iaurasht.ac.ir>

تأثیر گردشگری در دگرگونی مناسبات فضای جغرافیایی (مورد مطالعه: روستاهای هدف گردشگری طالقان)

معصومه رفیعی^۱ و آئیز عزمی^{۲*}

۱. دانشجوی پسادکتری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

۲. گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

* نویسنده مسئول: Email: a.azmi@razi.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	مناسبات فضای جغرافیایی متأثر از عوامل مختلف از جمله گردشگری در سال‌های اخیر دچار تحولات اساسی شده است. اثرات گسترده‌ای که گردشگری بر فضای جغرافیایی می‌گذارد اغلب نیز موجبات تغییرات ساختاری و منفی را فراهم آورده است. این مهم با توجه به اینکه گردشگری در ظاهر به اقتصاد مناطق کمک می‌کند، چندان مورد تدقیق و مطالعه قرار نگرفته است. لذا بررسی تأثیرات فرهنگی به خصوص اثراتی که بر روی مناسبات فرهنگی به جا می‌ماند و بسیار ماندگار و اغلب ناپه‌نجا است اهمیت زیادی دارد. براین اساس پژوهش حاضر در پی کشف چگونگی تأثیر پدیده گردشگری بر روی ساختار فضای جغرافیایی به عنوان هسته اصلی برهم کنش‌های انسان و محیط طبیعی است. بنابراین آنچه گفته شد از روش گزند تئوری برای رسیدن به یافته‌ها در این پژوهش استفاده شد، روش نمونه‌گیری بسته به روش تحقیق گلوله برفی است و تعداد مشارکت‌کننده‌ها نیز در هر روستا تقریباً ۱۵ نفر از اهالی بومی بوده‌اند که تعداد صد مفهوم و ۲۵ مقوله محوری استخراج گردید. همچنین به منظور بدست آوردن فراوانی هریک از مقوله‌ها و نسبت آن‌ها در تأثیرگذاری روی فضای روستاها، از طریق نرم‌افزار MAXQDA نمودارهای مربوطه ترسیم و تحلیل نهایی صورت گرفت. قلمرو جغرافیایی این پژوهش، سکونتگاه‌های روستایی شهرستان طالقان می‌باشد. یافته‌ها نشان از تأثیرات گسترده و منفی گردشگری بر منطقه مورد مطالعه دارد. این تأثیرات شامل تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی است. بیشترین تأثیرات منفی مربوط به ابعاد اجتماعی بوده است. نتایج حاکی از تأثیر فراگیر و گسترده پدیده گردشگری بر روی بسترهای فرهنگی و ارزشی جامعه بومی می‌باشد که موجب دگرگونی و به مرور امحاء آن‌ها شده است. این نشان می‌دهد که منطقه مورد نظر آسیب قابل توجهی از گردشگران دیده است.

رفیعی، معصومه و عزمی، آئیز. (۱۴۰۴). تأثیر گردشگری در دگرگونی مناسبات فضای جغرافیایی (مورد مطالعه روستاهای هدف گردشگری طالقان). فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۲۰(۴)، ۱۳-۲۶.

<https://doi.org/10.71633/jshsp.2025.1206552>

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت

© نویسندگان

مقدمه

در اکثر جوامع در حال توسعه بیشتر ذینفعان کلیدی گردشگری، دولت‌ها، به عنوان پایه‌گذار سیاست‌های توسعه گردشگری، بر جنبه‌ی اقتصادی گردشگری تمرکز دارند و در برنامه‌ریزی مقاصد، بیشتر به دنبال افزایش تعداد گردشگران ورودی بدون توجه به ملاحظات فرهنگی هستند. لذا از تأثیرات مثبت و منفی فرهنگی گردشگری (همچون از بین رفتن هویت مکانی آن روستا) در فرهنگ جامعه‌ی میزبان غافل می‌مانند. در ایران نیز بالاخص با مدیریت ناکارآمد پهنه‌های مختلف سکونتگاهی، محیط زیست به علت فعالیت‌های انسان در حال دگرگون شدن است، در این بررسی‌ها انجمن جهانی سفر و جهانگردی توجه خاصی به آلودگی خشکی دارد (Goeldner, 2003: 85). از جمله تأثیراتی که این پدیده در ایجاد گسست فضایی و اختلال در محیط زیست ایجاد کرده است به قرار زیر است:

مهم‌ترین امکانات زیربنایی ساخت تاسیسات تفریحی و... باعث فرسایش خاک کاهش حاصل‌خیزی و ظرفیت نگهداری آن و تغییر بافت و ساختمان خاک افزایش تراکم وزن حجمی خاک می‌شود؛ ضمن اینکه اثرات گردشگری بر روی پوشش گیاهی به انحاء مختلف بوده است؛ یکی با از بین بردن پوشش گیاهی، که این مورد بیشتر در مرحله اجرا و ساخت و ساز صورت می‌گیرد و باعث کاهش درصد پوشش گیاهی، کاهش فراوانی، ارتفاع، مقاومت و ظرفیت تولید مثل گیاهان، در اثر تأثیر فعالیت‌هایی که بر روی پوشش گیاهی، زمین و آسیب فیزیکی که توسط گردشگران بر روی درختان انجام شده قابل مشاهده است (Rahbari, 2005: 175) یکی دیگر از عوامل تخریب پوشش گیاهی ورود گونه‌های جدید و غیربومی به منطقه است ورود این گونه‌ها به روش‌های مختلف باعث اختلال در گونه‌های گیاهی و جانوری موجود می‌شود و در ادامه نظم اکولوژیکی منطقه بر هم می‌خورد (Tekieh Khah & Khalili, 2014: 4). تغییر کاربری زمین نیز از جمله اثراتی محیطی است که پدیده گردشگری در صورت مدیریت نشدن به بار می‌آورد. همچنین تغییر کیفیت آب یکی از اثرات مهم فعالیت‌های گردشگری در مرحله آماده‌سازی اجرا و بهره‌برداری محسوب می‌شود. در نتیجه باعث به وجود آمدن وضعیت مخاطره‌آمیزی برای ابنیه و تاسیسات و همچنین بهداشت ساکنان و بازدیدکنندگان من طقه می‌شود (Shakeri, 2004: 61) در دهه ۱۹۷۰ پیامدهای گردشگری به طور منتقدانه توسط انسان‌شناسان و جامعه‌شناسان مورد بررسی قرار گرفت که به اثرات منفی اجتماعی فرهنگی گردشگری تأکید می‌کردند. گردشگری در فرآیند توسعه اقتصادی جوامع میزبان تأثیراتی می‌گذارد از جمله افزایش میزان فروش بنگاه‌های خرده فروش، افزایش تعداد موسسات تجاری، تغییر در ساختار مالیاتی بازار بزرگتر برای محصولات صنایع دستی ساکنین محلی تولید می‌شوند و افزایش فرصت‌های شغلی را نیز به دنبال دارد (Chen, 2001: 2). با این حال تخریب منابع طبیعی و آسیب وارد کردن به منابع فرهنگی و تاریخی موضوعات مهمی هستند که با اثرات زیست‌محیطی ناشی از توسعه گردشگری در ارتباط هستند (Jenkins, 1997: 91) (Alkorish &

برخی از مقاصد مطرح جهان با توسعه فعالیت‌های گردشگری انبوه، اصالت فرهنگی‌شان به دلیل افزایش گردشگران ورودی از فرهنگ‌های متفاوت دچار تغییر شده است، زیرا گردشگری در ذات خود یک پدیده مکان مبنای است که در مقیاس‌های مختلف ویژگی‌های مکان مقصد را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Ziaei & Mirzaei, 2007: 120). این پدیده می‌تواند با تغییر مولفه‌های مکانی مقاصد گردشگری، بر حس مکان ساکنین محلی تأثیرگذار است چراکه جهانی شدن گردشگری با مفهوم کالایی شدن همراه است (Ghadami & Gholamian Baei, 2014: 49). طبق نظریه‌ی هارولد پروشانسکی که عنوان می‌کند هویت مکانی بخشی از زیرساخت هویت فردی انسان و حاصل شناخت‌های عمومی وی درباره‌ی جهان فیزیکی است که در آن زندگی می‌کند (Proshansky, 1978: 147). از جمله اثرات اجتماعی - فرهنگی گردشگری بر هویت مکانی مقاصد گردشگری، می‌توان به اثر نمایشی اشاره کرد که به تفاوت‌های مشهود بین گردشگر و جامعه میزبان اشاره دارد بدین صورت که تنها مشاهده گردشگران باعث ایجاد تغییرات رفتاری در جامعه محلی به خصوص در افراد جوان خواهد شد (Bemanian, 2009: 20) تحت این شرایط ساکنین محلی توانمندی مالی گردشگران را دیده و به دلیل عدم توانایی در دستیابی به شیوه زندگی‌ای که به وسیله بازدید کنندگان به معرض نمایش گذاشته می‌شود سرخورده می‌شوند و در پی تقلید از آنان از احساس تعلق ایشان به محیط زندگیشان کاسته می‌شود (Mison, 2011: 74). فرهنگ پذیری نیز به عنوان یکی دیگر از پیامدهای منفی گردشگری بر هویت مکان است و به این مساله می‌پردازد که: در شرایطی که رابطه میزبان و بازدید کننده طولانی‌تر و عمیق‌تر شود این پدیده رخ می‌دهد (Beheshti, Rad & Malek, 2015: 13).

روستاهای زیبای طالقان نیز در دامنه‌های جنوبی و شمالی، در ارتفاع ۱۴۰۰ تا ۲۶۰۰ متر از سطح دریا، در امتداد رودخانه‌ها و کنار چشمه سارها پراکنده شده‌اند و از این جهت گردشگران بی‌شماری را جذب کرده‌اند. شهرستان طالقان در ۱۰۰ کیلومتری شمال غربی مرکز استان البرز و در میان دره بزرگی در کوه‌های البرز قرار دارد. طالقان منطقه‌ای متشکل از ۸۴ روستای کوهستانی است، طول جغرافیایی طالقان از شمال شرق به جنوب غرب حدود هشتاد کیلومتر و عرض جغرافیایی آن حدوداً ۱۵ کیلومتر می‌باشد بدینگونه شهرستان طالقان حدوداً ۱۴۰۰ کیلومتر مربع وسعت دارد. طول و عرض جغرافیایی طالقان به ترتیب ۸۰ و ۳۸٫۵ درجه است. شاهرود رگ حیاتی این سرزمین دیر سال، از کوهپایه‌های شرقی آغاز و با طولی نزدیک به ۱۰۵ کیلومتر به غرب می‌رود این شریان آبی بیش از ۱۵ رودخانه کوچک و بزرگ منطقه را که از چشمه‌سارها و برف‌ها سرچشمه می‌گیرند، همراه خود تا سپید رود می‌برد تا با آب‌های قزل اوزن آمیخته و راهی دریای خزر شود. شهرستان طالقان از دو بخش مرکزی و بالا طالقان تشکیل شده است. بنابر سرشماری مرکز آمار ایران، جمعیت شهرستان طالقان در سال ۱۳۹۵ برابر با ۲۶۹۷۶ نفر بوده‌است، شهر طالقان در منطقه‌ای بیابانی در میان رشته کوه البرز قرار گرفته‌است که از به هم پیوستن چهار محله به نام‌های شهرک، گلینک، کولج و پرده سر تشکیل شده‌است، و به لحاظ قرار گرفتن در رشته کوه‌های البرز میانی دارای آب و هوای کوهستانی و بیابانی است به همین دلیل دارای جمعیت فصلی بوده و در تابستان جمعیت آن به بیش از ۱۵ هزار نفر می‌رسد. این در حالیست که جمعیت ثابت شهر طالقان حدود ۸۰۰۰ نفر است. روستاهای مورد مطالعه در این پژوهش با توجه به حجم ورود گردشگران انتخاب گردیده و شامل روستاهای دهستان میان طالقان (هشان، کرکبود، گلیرد، اورازان، وشته، گوران، منگلان، اوانک، سگران، نويزک، سگران چال، بزج، خسبان، جزیبان، حسنجون و هرنج) هستند که به دلیل تسهیل دسترسی‌ها و دارا بودن پیشینه و سابقه تاریخی پربار به نسبت سایر روستاهای طالقان گردشگران بیشتری را پذیرا هستند.

در رابطه با آثار اجتماعی فرهنگی گردشگری در زندگی مردم محلی نظرات و مدل‌های مختلفی مطرح شده که می‌توان به مدل داکسی (۱۹۷۵) چرخه زندگی منطقه گردشگری باتلر (۱۹۸۰) و نظریه مبادله اجتماعی اشاره کرد (Morphey, 1985: 117). از آغاز دهه ۱۹۶۰ تا میانه دهه ۱۹۷۰، همگام با رشد فزاینده گردشگری این پدیده به عنوان یک استراتژی توانمند برای توسعه به ویژه در بعد اقتصادی مطرح می‌گردد، در این دوره تمرکز اصلی بر منافع اقتصادی حاصل از گردشگری است و به آثار اجتماعی و فرهنگی آن از دیدی خوش بینانه نگریسته می‌شود و آثار زیست محیطی آن در حاشیه قرار می‌گیرد (Bayat et al., 2013: 43). از میانه دهه ۱۹۷۰ بستر حمایتی محض از گردشگری مورد انتقاد قرار می‌گیرد و به پیامدهای نامطلوب اجتماعی فرهنگی و زیست محیطی گردشگری که حاصل از ضعف برنامه‌ریزی است توجه می‌شود (Gartner, 2006: 153).

طی دهه‌های ۱۹۶۰ تا ۱۹۸۰ گفتمان موضوع سازگاری در گردشگری مطرح شد که مفهوم آلترناتیو توریسم را وارد ادبیات گردشگری کرد (Weaver, 2012: 39-42). این مفهوم تاکید می‌کند که در توسعه گردشگری می‌بایست شرایط حاکم بر جوامع محلی، بلحاظ ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیط زیستی و ظرفیت‌های موجود در آنها را در نظر گرفت و توسعه گردشگری به نحوی صورت پذیرد که با مجموعه شرایط و ظرفیت‌های محلی بیشترین سازگاری و انطباق را داشته باشد (Swarbrooke, 1999: 318). در سال‌های پایانی دهه ۱۹۹۰ دستاوردهای علمی و تجربی حاصل از سه گفتمان حمایتی، احتیاطی و سازگاری، الزامات توسعه گردشگری را مطرح می‌کرد که زمینه‌ساز ایجاد مباحث نظری در چهارچوب پارادایم توسعه پایدار شد (Weaver, 2004: 512). در سالهای بعد مفهوم ظرفیت تحمل در این زمینه مطرح شد که دو کارکرد ویژه برای برنامه‌ریزی گردشگری دارد: اول اینکه هر مقصد گردشگری منابع محدود و فناپذیری را برای عرضه دارد که تا سطح قابل قبولی باید عرضه شود، دوم اینکه چهارچوبی به دست می‌دهد که با کمک آن بتوان آثار اجتماعی توسعه گردشگری را به دست آورد (Neidig, 2006: 27). در این راستا تئوری مبادله اجتماعی در همین ایام مطرح شد، در واقع شالوده فکری تئوری مبادله اجتماعی بر پایه روانشناسی رفتاری و تئوری اقتصادی عدالت سودمندی بنا شده است (Kim, 2002: 12). روابط میان انسان‌ها بر اساس تعامل میان دو مفهوم هزینه و فایده کل می‌گیرد یعنی افراد پس از ارزیابی هزینه‌ها فایده‌های یک مبادله، تصمیم به تعهد یا عدم تعهد نسبت به آن می‌گیرند (Ap, 1990: 610-616). درواقع پیامدهای گردشگری در دو بعد پیامدهای مطلوب (فایده) و پیامدهای نامطلوب (هزینه) طبقه‌بندی می‌گردند (Gursoy et al., 2002).

همچنین داکسی (۱۹۷۵) شاخصی از مراحل درجه خوشنودی یا ناخشنودی ساکنین مقاصد گردشگری را به منظور تشریح چگونگی تغییر نگرش مردم محل نسبت به مراحل رشد گردشگری ارائه نمود است. با ادامه توسعه گردشگری، افزایش تراکم، بالا

رفتن قیمت‌ها و تهدید سبک زندگی سنتی مردم محل، مخالفت با توسعه مشاهده می‌گردد. در اینجا مردم محلی احساس می‌کنند که جامعه آن‌ها در حال تغییر است و هزینه‌های توسعه گردشگری بر منافع آن پیشی می‌گیرد، بنابراین رنجش و آزدگی از توسعه گردشگری نمایان می‌شود، زیرا که رشد گردشگری موجب بروز خصومت و مخالفت ساکنین با گردشگران و تسهیلات گردشگری می‌گردد (Ardakani, 2003:34)

فضای جغرافیایی هم که شامل ساختار، ترکیب‌ها، پدیده‌ها، روابط سیستمی و فضایی است که ابعاد مختلفی دارد هریک به نوبه خود در چارچوب کلیت فضا با یکدیگر نظام یافته و موضوع یکی از رشته‌های تخصصی علوم جغرافیایی به شمار می‌آیند؛ ابعاد موقعیتی، زیستی، اقلیمی (Hafez Nia & Kaviani Rad, 2014: 61). برخی پژوهش‌هایی هم که در رابطه با تاثیر گردشگری به روی ابعاد فضای جغرافیایی مورد مطالعه قرار گرفته‌اند حاکی از آنست که درواقع گردشگری علاوه بر اثرات مثبت بی‌شماری که داشته است، منجر به تغییرات اساسی در ساختار فضایی مناطق هدف گردشگری شده است که بصورت مانایی طی چرخش‌های فضایی که صورت گرفت همچنان این ابعاد را پژوهشگران در حوزه اثرات گردشگری بر فرهنگ جوامع مقصد تحقیقات گسترده‌ای در سطح جهان انجام داده‌اند. در این راستا تقدیمی تقوایی و پیری (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی اثرات اجتماعی فرهنگی گردشگری در شهرستان دالاهو پرداختند و نتیجه نشان داد گردشگری منجر به افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی فرهنگی و تغییر در آداب و رسوم جامعه محلی شده است. ادبی ممقانی، خانی، سجاسی، قیداری و فرخی (۱۳۹۳) در پژوهشی به ارزیابی اثرات توسعه گردشگری فرهنگ محور در تغییرات اجتماعی فرهنگی مقاصد روستایی پرداختند نتایج نشان داد توسعه گردشگری تاثیرات عمیقی بر تغییرات اجتماعی فرهنگی منطقه مورد مطالعه داشته است. امینی بختی و بابا جمالی (۱۳۹۴) در مطالعه‌ای در خصوص ارزیابی نگرش جامعه میزبان به توسعه گردشگری در روستای دماپ استان اصفهان پی بردند که گردشگری باعث ناهنجاری‌های اجتماعی فرهنگی شامل کالایی و تجاری شدن جنبه‌های فرهنگی روستا و گسترش ناهنجاری‌های اجتماعی و فرهنگی در روستا شده است (Sheikh, 2015: 23). در پژوهشی در منطقه سیستان و بلوچستان به بررسی تاثیرات گردشگری در جوامع چند قومی پرداخت نتایج نشان می‌دهد از طریق توسعه پایدار گردشگری می‌توان تنش‌های بین اقوام را تقلیل بخشید.

بنابراین در پیوستار زمانی- فضایی که اصلی‌ترین چارچوب مناسبات انسانی است، پدیده‌های جغرافیایی در ارتباط با ویژگی‌های ساختی بودن فضا شکل می‌گیرند. ازاین رو با مبنا قراردادن فضامندی و در نظر گرفتن آنکه اندیشه فضایی بنیان برهم‌کنش‌ها است، تاثیراتی که گردشگری به عنوان یکی از پدیده‌های انسانی بر ساختار فضا می‌گذارد نیز از این مستثنا خارج نمی‌باشد. این پژوهش بنا بر آنچه ذکر شد در پی پاسخ به این سوال است که اساسا گردشگری چه اثراتی در فضاهای روستایی شهرستان طالقان به لحاظ فرهنگی، زیست محیطی و اقتصادی داشته است؟

روش پژوهش

روش انجام پژوهش در این مقاله گراند تئوری (نظریه زمینه‌ای) است، گراند تئوری یک روش پژوهش عمومی برای تولید تئوری است (Glaser & Strauss, 1967). گراند تئوری در ساده‌ترین شکل ممکن عبارت است از فرایند ساخت یک نظریه مدون از طریق گردآوری سازمان یافته داده و تحلیل استقرایی داده‌ها برای پاسخگویی بر پرسش‌های نوین آن دسته از پژوهش‌های کیفی که فاقد مبانی نظری کافی در زمینه موضوع مورد مطالعه هستند.

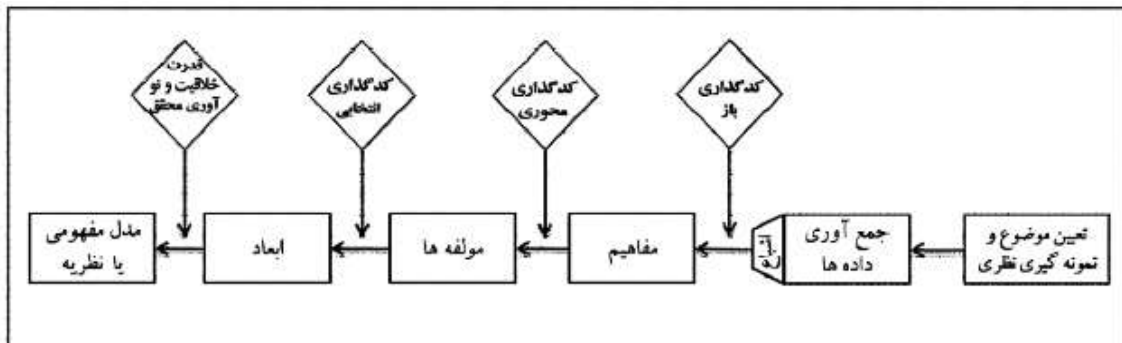
روش اجرای تحقیق به صورت زیر است:

- گردآوری داده‌ها همراه با تحلیل تا جایی که به مرحله اشباع می‌رسیم؛
- کدگذاری داده‌ها در سه مرحله (یافتن مفاهیم در داده‌ها)؛
- کدگذاری آزاد؛
- کدگذاری محوری؛
- کدگذاری انتخابی (گزینشی).

تحلیل داده‌هایی که به منظور تکوین نظریه زمینه‌ای گردآوری می‌شوند، با استفاده از رمزگذاری نظری انجام می‌گیرد. در این شیوه، ابتدا رمزهای مناسب به بخش‌های مختلف داده‌ها اختصاص داده می‌شود و این رمزها در قالب مقوله‌ها دسته‌بندی می‌شوند که این فرایند، رمزگذاری آزاد^۱ نامیده می‌شود، سپس پژوهشگر با اندیشیدن در مورد ابعاد متفاوت این مقوله‌ها و یافتن پیوندهای میان آن‌ها به رمزگذاری محوری اقدام می‌کند. لازم به ذکر است که در جریان این رمزگذاری‌ها، پژوهشگر با استفاده از نمونه‌گیری نظری و با توجه به مفاهیم پدیدار شده از دل داده‌ها، به گردآوری داده‌ها در مورد افراد، رخدادها و موقعیت‌های مختلفی می‌پردازد که تصویر غنی‌تری از مفاهیم و مقوله‌های حاصل، فراهم خواهند کرد. سرانجام، با رمزگذاری گزینشی مقوله‌ها پایش می‌شوند و با طی این فرایندها در نهایت، چارچوبی نظری پدیدار می‌شود.

بطور کلی این پژوهش در حوزه پارادایم تفسیرگرایی قرار می‌گیرد و اثرات گردشگری به عنوان یک واقعیت اجتماعی، شامل تفسیرهای مشترکی که کنشگران اجتماعی خود تولید و بازتولید می‌کنند از طریق استراتژی استقهای که هدف آن تلاش جهت اکتشاف معانی و تفسیرهای کنشگران اجتماعی برای دستیابی به معرفت علمی از آن است (محمدپور، ۱۳۹۰: ۱۲۱). نمونه‌گیری در این پژوهش، هدفمند و از نوع نمونه‌گیری با استفاده از تکنیک‌های هدفمند چندگانه و ترکیب دو راهبرد نمونه‌گیری گلوله برفی و نمونه‌گیری نظری است (کوربین و استراوس، ۲۰۰۸). تکنیک نمونه‌گیری به روش گلوله برفی نیز امکان اعتباریابی بیشتری را برای تحقیق، با توجه به حس اعتماد مشارکت‌کننده به وجود می‌آورد. نحوه استخراج کدها در این پژوهش نیز از طریق مصاحبه عمیق همانطور که گفته شد از ساکنان و کارشناسان متخصص در دو مرحله صورت گرفته است، مرحله اول استخراج مفاهیم و مرحله دوم به منظور پیوستار کدهای انتخابی و اصلی.

بر این اساس روش جمع‌آوری و گردآوری داده‌ها از طریق بازدید میدانی (مصاحبه عمیق)، گلوله برفی، پرسشنامه باز از افراد با تجربه و غالباً بومی و کتابخانه‌ای است، پس از جمع‌آوری داده‌ها از ۱۵ نفر از اعضای جامعه محلی به تحلیل آن‌ها از طریق روش نظریه زمینه‌ای به قرار زیر پرداخته شد:

شکل ۱. نظریه زمینه‌ای

همچنین در جدول (۱) موقعیت خانوارها و جمعیت روستاهای منطقه طالقان نمایش داده شده‌اند.

جدول ۱. روستاهای مورد تحقیق

استان	شهرستان	بخش	آبادی	جمعیت	خانوار
البرز	طالقان	بالا طالقان	هشان	۵۳	۲۳
البرز	طالقان	بالا طالقان	کرکبود	۱۱۱	۴۴
البرز	طالقان	بالا طالقان	اورازان	۲۶۷	۸۴
البرز	طالقان	بالا طالقان	گلیرد	۳۰۹	۹۰
البرز	طالقان	بالا طالقان	وشته	۸۹۳	۲۹۶
البرز	طالقان	بالا طالقان	گوران	۳۸۰	۱۳۲
البرز	طالقان	بالا طالقان	منگلان	۲۹۱	۱۰۳

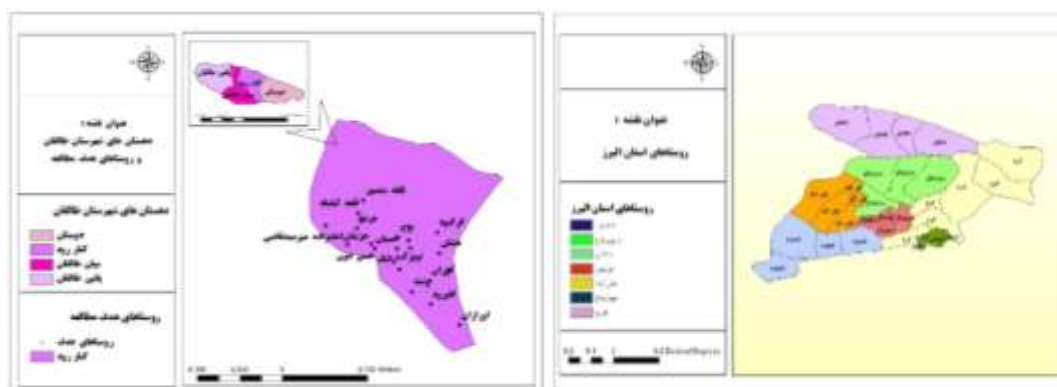
۱ Glaser & Strauss

۲ Substantive Theory

البرز	طالقان	بالا طالقان	اوانک	۹۲	۴۱
البرز	طالقان	بالا طالقان	سگران چال	۲۱۶	۶۶
البرز	طالقان	بالا طالقان	سگران	۱۴۰	۴۹
البرز	طالقان	بالا طالقان	نویزک	۲۴۸	۸۱
البرز	طالقان	بالا طالقان	بیزج	۲۸۱	۹۶
البرز	طالقان	بالا طالقان	خسبان	۷۷۸	۲۷۹
البرز	طالقان	بالا طالقان	جزینان	۴۴۹	۱۵۱
البرز	طالقان	بالا طالقان	حسنجون	۷۶۲	۲۷۵
البرز	طالقان	بالا طالقان	هرنج	۵۸۲	۲۰۲

قلمرو جغرافیایی پژوهش

این تحقیق در منطقه طالقان انجام شده است که نقشه آن به صورت شکل‌های (۲) است. طالقان مرکز شهرستان طالقان و یکی از شهرهای استان البرز در ایران است. طالقان از حدود ۸۶ روستا تشکیل شده است. مساحت منطقه طالقان حدود ۱۲۰۰ کیلومتر مربع است و در ۳۶ درجه و ۱۲ دقیقه عرض شمالی و ۵۰ درجه و ۴۷ دقیقه طول شرقی، قرار دارد. این شهر بیابانی و خوش آب و هوا در ۱۳۳ کیلومتری شمال غربی شهر تهران و ۹۶ کیلومتری کرج قرار گرفته و از شمال با استان مازندران، از جنوب با شهرستان ساوجبلاغ، از جنوب غرب با فشگلدره و شهرستان آبیک و از شمال غرب نیز با منطقه الموت همسایه است. جمعیت طالقان طبق آخرین سرشماری بالغ بر ۳۵۴۵ نفر برآورد شده است اما این شهر به دلیل قرار گرفتن در رشته کوه‌های البرز مرکزی، دارای آب و هوای بیابانی و کوهستانی است. به همین دلیل دارای جمعیت فصلی بوده و در بهار و تابستان جمعیت شناور آن به میزان قابل توجهی افزایش می‌یابد. زبان مردم طالقان به دو دسته طالقانی و مازندرانی تقسیم شده است. مردم روستاهایی که بین جویستان و کوه‌های کندوان قرار گرفته‌اند به زبان مازندرانی با گویش طبرقی طالقانی سخن می‌گویند. اهالی مناطق جویستان به سمت باختر نیز به زبان مازندرانی با گویش طالقانی صحبت می‌کنند.

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی طالقان

یافته‌ها و بحث

بنا بر آنچه ذکر شد، پدیده گردشگری به ویژه در سال‌های اخیر با مداخلاتی که در اساس و بنیان ساختارهای فضایی روستایی و بافت سکونتگاهی ایجاد کرده است با رخنمون آورده‌های غیربومی، ناهنجار و اغلب بی‌برنامه، منجر به امحاء سازوکارهای شکل گرفته انسانی در هزاره‌های تاریخی شده است. این مهم نیز به نوبه خود موجب ناموزونی ساختاری-کارکردی فضای جغرافیایی و از بین رفتن پیوستگی‌های فضایی شد. مقوله‌های مداخله گر و زمینه‌ای با جهت دادن کنش‌های پدیداری و بنیادی پیامدی جز نابسامانی کلیت جغرافیایی در قالب سکونتگاه‌ها نداشته است.

در مطالعه حاضر نیز با استخراج حدود ۱۰۰ مفهوم اولیه از مصاحبه مشارکتی با بومیان روستایی (در هر روستا ۵ نفر)، پس از کدگذاری اولیه ۲۵ مفهوم با عنوان کد باز بدست آمد که طی آن کدهای محوری یا مقوله بدست آمد، همچنین با استفاده از نرم

افزار MAXQAD نمودار فراوانی هریک از مقوله‌های نهایی طراحی و نسبت تأثیرگذاری آن‌ها نیز مشخص گردید. در نهایت تعداد ۲۰ بعد اصلی که الگوی نظریه زمینه‌ای پژوهش از آنها منتج گردید در قالب الگوی پارادایمی طراحی شد. در این جدول طیف گسترده‌ای از عوامل اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی که بر منطقه اثر گذاشته است، نمایش داده شده است. این جدول نشان می‌دهد که تخریب منطقه از دید مشارکت کنندگان گسترده بوده و گردشگران اثر منفی زیادی بر منطقه گذاشته‌اند.

جدول ۲. مفاهیم اصلی و مقوله‌های محوری

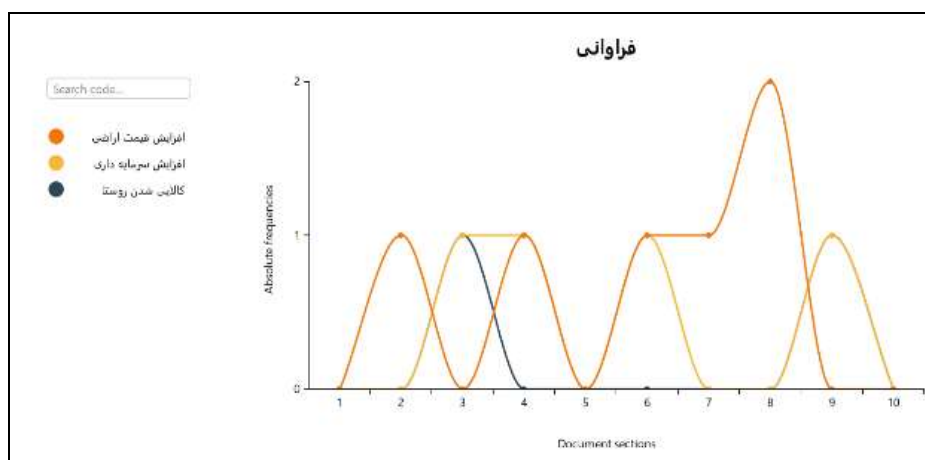
ردیف	مفاهیم	کدهای محوری
۱	گردشگران به زمین‌های کشاورزی آسیب زده‌اند	تخریب اراضی
۲	در تابستان‌ها مخصوصاً به دلیل افزایش ورود گردشگران امنیت روستاییان به خطر می‌افتد	نا امنی
۳	مجبور هستیم در فصول بهار و تابستان برای روستا نگهدارنده استخدام کنیم	نبود امنیت
۴	گردشگران از منابع محیطی روستا بی‌رویه استفاده می‌کنند	آسیب به محیط زیست
۵	بدلیل نداشتن شناخت کافی از روستا و ماهیت روستا اغلب گردشگران نمی‌دانند چگونه باید رفتار کنند	ناسازگاری اجتماعی
۶	ورود گردشگران غالباً تضاد فرهنگی و ارزشی با روستاییان ایجاد کرده است	تعارضات فرهنگی
۷	گردشگران به ارزش‌های فرهنگی روستاییان احترام نمی‌گذارند	ناهنجاری اجتماعی
۸	گردشگران پیوسته در همه ساعاتی از شبانه روز که برخلاف عرف روستاییان است در روستا تردد می‌نمایند	تجمع بی‌رویه
۹	بیشتر گردشگران به سنت‌ها و باورهای مذهبی روستاییان احترام نمی‌گذارند	بی‌احترامی به ارزشهای فرهنگی
۱۰	با ورود گردشگران قیمت اراضی بالاتر رفته و مردم بومی وسوسه به فروش اراضی شده‌اند	افزایش قیمت اراضی
۱۱	گردشگران آورده‌هایی برای روستا دارند که نه تنها به نفع روستاییان نیست بلکه آسیب‌زا می‌باشد	مداخلات فرهنگی ناسازگار
۱۲	با رشد گردشگری سبک زندگی بومی تغییر یافته	تغییر سبک زندگی
۱۳	گردشگری باعث شده معیارهای زیست بومی دچار تغییرات زیاد شوند که اغلب ناسازگار با جغرافیای روستا است	تغییر معیارها و استانداردهای بومی
۱۴	گردشگران همواره با استعمال سیگار و قلیان و ... آلودگی ایجاد می‌کنند	آلودگی محیطی
۱۵	ورود وسایل نقلیه زیاد در روستا و تجمع گردشگران سکوت و آرامش را برهم زده است	آلودگی صوتی
۱۶	جوانان روستایی به تقلید از گردشگران و تازه واردان سعی به تغییر هویت خود دارند و دچار چالش با خانواده شده‌اند	دگرگونی هویت و اصالت بومی
۱۷	با رشد گردشگری و ورود آن‌ها بافت تاریخی روستا دچار تخریب شده است	تخریب بافت تاریخی
۱۸	در فصول گرم و افزایش ورود گردشگران آلودگی صوتی و همهمه در روستا زیاد می‌شود	برهم خوردن آرامش
۱۹	پوشش گردشگران هم سو با عرف جامعه روستایی نمی‌باشد	تعارضات فرهنگی
۲۰	گردشگران الگوهای نامناسبی برای جوانان روستایی هستند	الگوپردازی ناسازگار
۲۱	نگاه سرمایه‌داری و تجاری جای سبک زندگی بی‌آلایش روستایی را گرفته است به تأثیر از گردشگران	کالایی شدن روستا
۲۲	ریشه‌های فرهنگی بسیار متفاوتی گردشگران با مردم بومی دارند	تفاوت‌های اجتماعی
۲۳	گردشگران به مراسم مذهبی روستاییان احترام نمی‌گذارند و باظاهر نامناسب تردد می‌کنند	ناهنجاری فرهنگی
۲۴	افزایش قیمت مسکن با ورود گردشگران وضعیت اقتصادی بومیان را با مشکل مواجه کرده	افزایش سرمایه‌داری
۲۵	با افزایش گردشگری، معماری سکونتگاه‌های روستایی تقلیدی از معماری شهری و غیر اصولی است	تغییر بافت سکونتگاهی

همچنین نتایج جدول در قالب کدهای انتخاب به صورت جدول (۳) نمایش داده شده‌اند. تخریب اراضی یکی از نتایج مهم منفی گردشگری بوده است. متأسفانه گردشگران به بخش کشاورزی صدمه وارد کردند و مهمترین مخالفان گردشگری در منطقه کشاورزان بوده‌اند چون نه تنها محصولی به گردشگران نفرخته‌اند بلکه زمین‌های آنان صدمه دیده است. مشکلات اجتماعی به ویژه به واسطه ساختار اجتماعی و فرهنگی سنتی منطقه سبب مشکلات و درگیری بین گردشگران و مردم بومی شده‌اند و اثرات منفی زیست محیطی در منطقه گسترده بوده است.

جدول ۳. فراوانی کدهای انتخابی

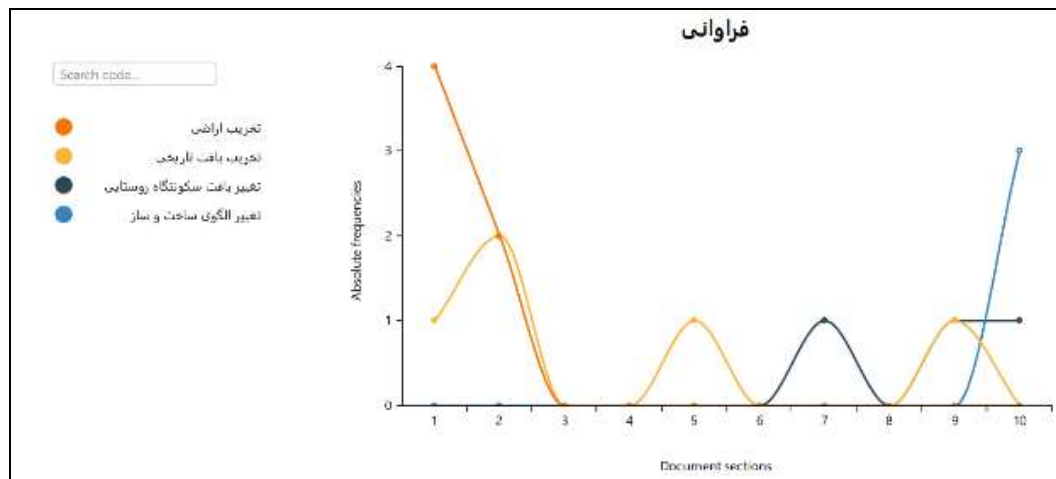
ردیف	کدهای انتخابی و ابعاد	فراوانی
۱	تخریب اراضی	۱۵
۲	ناامنی	۱۵
۳	آسیب به محیط زیست	۱۵
۴	ناسازگاری اجتماعی	۱۴
۵	مداخلات فرهنگی ناپه‌نچار	۱۴
۶	آلودگی صوتی	۱۵
۷	بی‌احترامی به ارزشهای بومی	۱۴
۸	افزایش قیمت اراضی	۱۵
۹	افزایش سرمایه‌داری	۱۴
۱۰	تغییر سبک زندگی	۱۳
۱۱	تغییر معیارهای بومی	۱۴
۱۲	آلودگی محیط زیست	۱۴
۱۳	دگرگونی هویت و اصالت بومی	۱۸
۱۴	تخریب بافت تاریخی	۱۴
۱۵	برهم خوردن آرامش بومیان	۱۳
۱۶	الگو برداری ناسازگار	۱۳
۱۷	کالایی شدن روستا	۱۲
۱۸	تغییر الگوی ساخت و ساز	۱۳
۱۹	تغییر بافت سکونتگاه روستایی	۱۳
۲۰	تعارضات فرهنگی	۱۲

شکل (۳) وضعیت کالایی شدن گردشگری روستایی نشان می‌دهد. این نمودار نشان می‌دهد که وضعیت گردشگری کاملاً ساختارهای فرهنگی روستایی را به سمت تجاری محض و کسب سود بدون در نظر گرفتن ابعاد فرهنگی گردشگری کرده است. کالایی شده روستا از این جهت نگران کننده است که بخشی از جمعیت روستا که از گردشگران سود می‌برند و کسب درآمد می‌کنند شروع به ترویج مراسمی کرده‌اند که در ظاهر ریشه در ساختارهای فرهنگی منطقه دارد، اما در واقع اغراق شده و غیرواقعی است و در گذشته به این شکل اجرا نمی‌شده است. افراط گرایی سبب شده که افراد مسن و ریش سفیدان معترض شده و بین این گروه‌ها در روستا بر سر تحریف واقعیت مراسم درگیری رخ دهد.

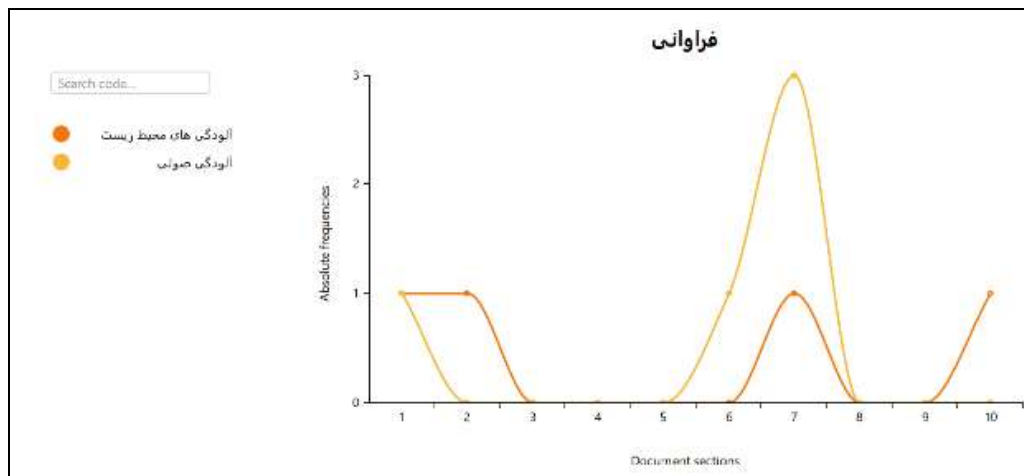
شکل ۳. فراوانی کدهای انتخابی

در شکل (۴) تاثیر گردشگری بر تخریب محیط پیرامون اعم از بافت تاریخی و تخریب اراضی را نشان می‌دهد. این نمودار نشان از اثرات گسترده و منفی گردشگری بر ساختار کالبدی منطقه است. این منطقه ساختمان‌ها، خانه‌ها ویلایی و شهری شده و این نماهای سنتی و روستایی در حال تغییر است. ویلاهای جدید با شکل و شمایل شهری در حال ساخته شدن است و ساختار سنتی خانه‌ها را تغییر داده است.

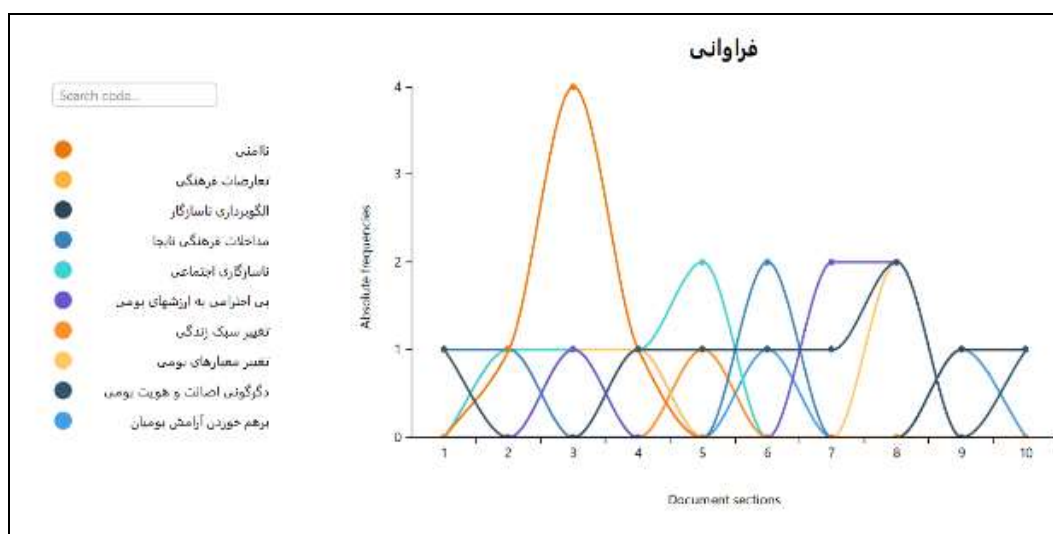
شکل ۴. فراوانی کدهای انتخابی

در شکل (۵) مشخص است که گردشگری منجر به آلودگی‌های گسترده محیط‌زیست اعم از آلودگی صوتی و پسماند شده است و ظاهر نامناسبی برای منطقه به همراه داشته است. متأسفانه گردشگران به ویژه از تهران منطقه را با انواع زباله آلوده کرده اند. سد طالقان نمای زشتی از انواع زباله‌ها در دریاچه دارد و سر و صدای رقص و آواز گردشگران در روستا و شهرک مرکزی طالقان در اواخر هفته به گوش می‌رسد. مردم محلی مذهبی هستند و با این مراسم‌ها کنار نمی‌آیند به‌ویژه که در زمان تعطیلی‌های مرتبط با عزاداری‌ها هم این رفتار گردشگران مردم بومی را آزرده می‌کند.

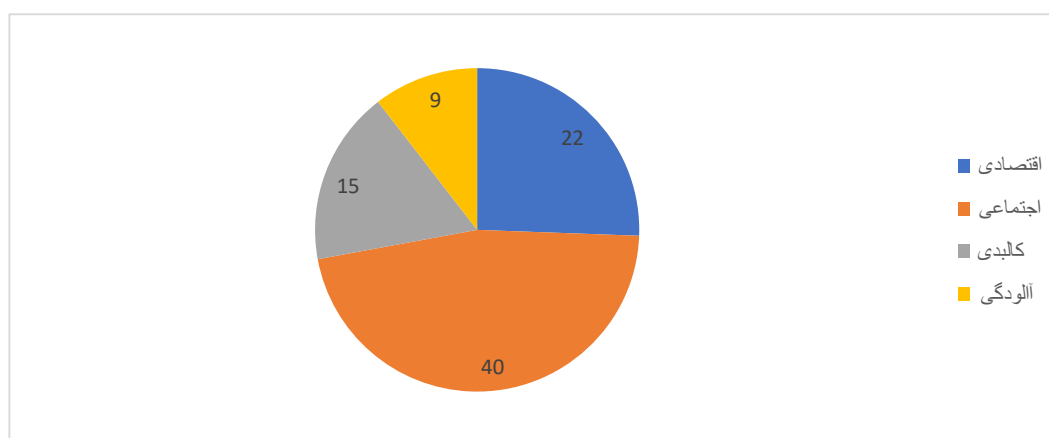
شکل ۵. فراوانی کدهای انتخابی

در شکل (۶) مشخص است که هویت فرهنگی و اجتماعی محیط‌های روستایی به شدت تغییر کرده است و گردشگری چهره منطقه را تغییر داده است. سبک زندگی و ارزش‌های رایج در روستاها از بین رفته است و الگوهای زندگی تحت تاثیر گردشگران کاملاً از حالت محلی به وضعیت شهری تغییر پیدا کرده است. این مساله به‌ویژه در جوانان وجود دارد. جوانان از این تغییرات استقبال می‌کنند اما پدران آنان به هیچ وجه کنار نمی‌آیند و ریشه این تغییر در بچه‌های خود را گردشگران می‌دانند که با ادعای آنان "فرزندانشان را خراب کرده‌اند". این سبب شده که اختلافات زیادی بین فرزندان و پدران و ادران آنان در خانواده پیش آید.

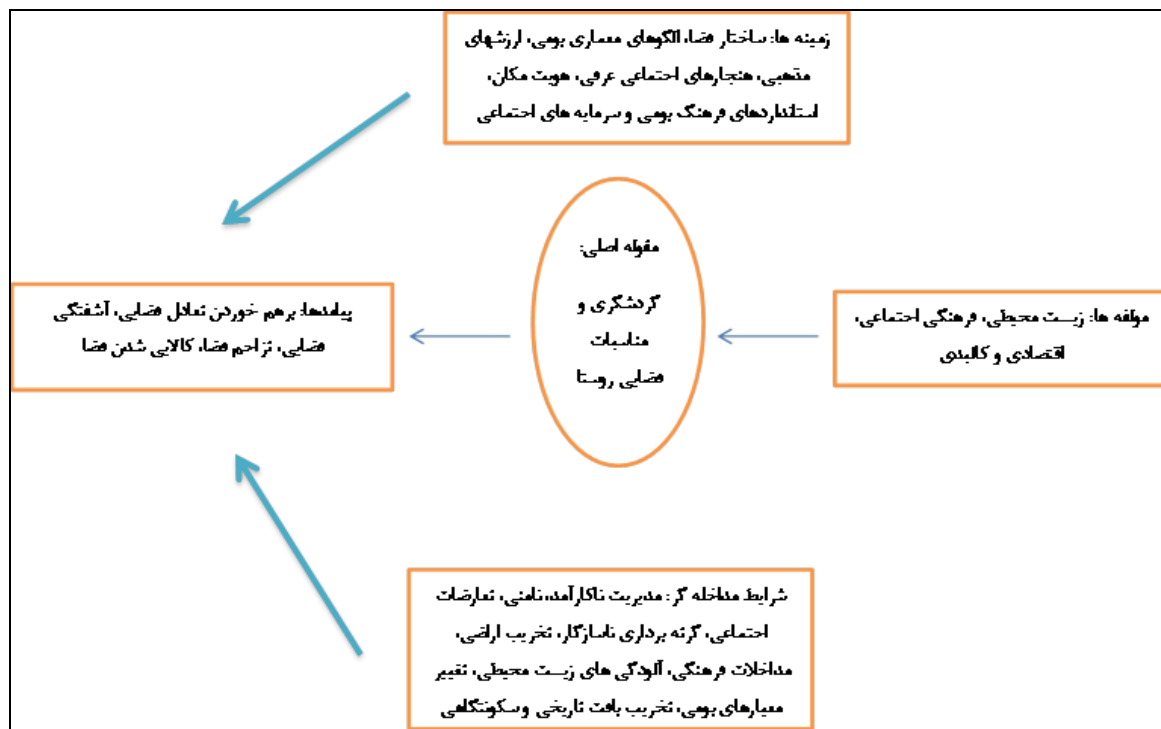
شکل ۶. فراوانی کدهای انتخابی

در شکل (۷) مشخص است که تغییرات اجتماعی بیشترین تاثیر را از گردشگری پذیرفته‌اند و عمده تحولات در بعد اجتماعی بوده است. به عبارتی ساختارهای روستایی در بعد اجتماعی تغییر گسترده‌ای کرده است. این تحولات اجتماعی منطقه را به شدت در حال تغییر دادن است. همچنین چون سیستم جمع‌آوری زباله ندارد و مردم بومی هم همکاری نمی‌کنند و شوراهای اسلامی روستایی هم ضعیف عمل می‌کنند بحث پسماندها چالش عمده‌ای است که برای منطقه زیبایی همچون طالقان که ویژگی مهم آن طبیعت گردی و دیدن مناظر طبیعی است، اصلاً جالب نیست.

شکل ۷. فراوانی مقوله‌های اصلی

بنابر آنچه گفته شد، بیشترین تاثیری که پدیده گردشگری در فضاهای روستایی شهرستان طالقان داشته است مربوط به مناسبات اجتماعی- فرهنگی است، و به ترتیب مقوله‌های اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی متاثر از این مهم دچار تغییر شدند. عمده چالش‌ها هم به بافت مذهبی و عدم سنخیت گردشگران با ویژگی‌های اجتماعی منطقه دارد. این سبب شده که معضلات اجتماعی گسترش یابد و تقریباً همکاری بسیار ناچیزی برای توسعه گردشگری روستایی صورت گیرد. مراسم‌ها و رویدادهای گردشگری هم تبدیل به فضایی برای ایجاد چالش‌های بیشتر اجتماعی شده است تا اینکه بخواهند در جهت تقویت فرهنگی حرکت کنند.

شکل ۸. الگوی پارادایمی حاصل از گرند تئوری

نتیجه گیری

با شتاب گرفتن روند پدیده گردشگری و گسترش نفوذ این مقوله بر روی مناسبات انسانی، پایداری محیط زیست و فضای سکونتگاهی به تبع این روند نامتوازن دچار بهم ریختگی و آشفتگی ساختاری شد به گونه ای که با گذر از الگوهای بومی سکونت و فضایی، به نوعی دوگانگی بنیادی در روستاهای مورد مطالعه دیده شد. ضمن از بین رفتن پیوندها و مولفه های مکانی و هویتی، که بویژه در شهرستان طالقان این مهم بر مقوله های اعتقادی و مذهبی و فرهنگی تأثیرگذار بوده است، در کنار نبود مدیریت و برنامه ریزی اصولی به کالایی شدن فضاهای سکونتگاهی و روستایی انجامید که در واقع این سازوکار رسالت ساختاری و کارکردی روستاها را خدشه دار نمود. با توجه به آنکه فضا معنای خود را از ارتباطات اجتماعی و سازه های مکانی - هویتی اخذ می کند، روند رو به رشد سرمایه داری و استفاده بی رویه و بی توجهی به ساختارهای فرهنگ میزبان، منجر به تنافی کنش های بهنجار می شود. دگرگونی در چشم انداز سازمان فضایی، عواقبی را در پی دارد که به دنبال رشد بی رویه پدیده های مختلف می شود که ماحصل نظام سرمایه داری است، فقدان برنامه ریزی صحیح و نبود مشارکت مردم در چگونگی پیشبرد اهداف گردشگری در منطقه طالقان نیز بنا به آنچه گفته شد، این منطقه را دچار چالش های بسیاری کرد که در نهایت به تشدید تراجم های فضایی و در نتیجه عدم توازن ساختارهای فضای جغرافیایی و ناپایداری اکوسیستم می گردد. با توجه به آنچه در این پژوهش مورد مطالعه قرار گرفت و پیشینه پژوهش هایی که صورت گرفته، پدیده گردشگری بعد از سال های ۱۹۶۰ که رشد فزاینده و افسار گسیخته ای داشت بتدریج مورد انتقاد گرفت به گونه ای که پیامدهای نامطلوب اجتماعی و اقتصادی و ناهنجاری های فرهنگی مختلفی بروز یافت که جای خالی مدیریت و برنامه ریزی مطلوب در این راستا کاملاً دیده می شد. درواقع افزایش ناهنجاری های اجتماعی بویژه ناشی از عدم مدیریت و سیاست گذاری های متناسب با هر منطقه، تأثیری که این مقوله روی کالایی شدن روستاها و تقویت مرکزگرایی داشت بسیار حائز اهمیت است. بیش از هر چیز در واقع نقشی که گردشگری در جامعه میزبان ایفا کرد طی سال های اخیر مربوط به مولفه های اجتماعی، فرهنگی و بویژه هنجارهای مذهبی بوده است. در مقایسه با پیشینه پژوهش هایی که صورت گرفت علاوه بر اثرات مثبتی که گردشگری بالاخص بر روی مقوله های اقتصادی داشته بنظر می رسد چالش های فراگیری را در خصوص استانداردهای اجتماعی جوامع بومی ایجاد نموده است که فضای جغرافیایی جوامع را متاثر ساخت. در نهایت توسعه پایدار متوازن همسو با الگوهای بومی

به معنای تغییر جهت‌گیری‌های توسعه به سمت هرچه بیشتر ایجاد توازن و تعادل در مولفه‌های فضا می‌باشد در غیر این صورت ملغمه‌ای از آشفتگی‌های فضایی را در گستره و پهنه جغرافیایی ملی تجربه می‌کنیم. با توجه به مطالب گفته شده پیشنهادها زیر ارائه می‌شوند:

- نظارت و اجرای قوانین بخصوص در رابطه با تغییر کاربری‌ها و حفظ چشم اندازهای روستایی؛
- پرهیز از تبدیل مکانهای غیرگردشگری به مکان‌های گردشگری؛
- توجه به ساختار اجتماعی و بن‌مایه‌های ارزشی جامعه میزبان به منظور برنامه‌ریزی و سیاستگذاری؛
- مدیریت و برنامه‌ریزی اصولی منطبق با جامعه بومی و ساختارهای فضایی.

منابع

- ادبی ممقانی، محمد؛ خانی، فضیله؛ سجاسی قیداری، حمدالله و فرخی، سعیده. (۱۳۹۳). ارزیابی اثرات توسعه گردشگری فرهنگ محور در تغییرات اجتماعی- فرهنگی مقاصد روستایی (مطالعه موردی: بخش کن، دهستان سولقان). *برنامه‌ریزی فضایی*، ۴(۲)، ۷۸-۵۵.
<https://dori.net/dor/20.1001.1.22287485.1393.4.2.4.0>
- اردکانی، سعید. (۱۳۸۲). کاربرد مفاهیم چرخه عمرگردشگری و ظرفیت تحمل‌پذیری در توسعه گردشگری. *مطالعات جهانگردی*، ۲، ۴۹-۶۶.
<https://dori.net/dor/20.1001.1.23223294.1382.1.2.3.1>
- امینی، عباس؛ بختی، سمیرا و بابا جمالی، فرهاد. (۱۳۹۴). ارزیابی نگرش جامعه میزبان به توسعه گردشگری در مناطق روستایی. *مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۰(۳۰)، ۷۷-۱۰۶.
<https://dori.net/dor/20.1001.1.23223294.1394.10.30.4.3>
- بمانیان، محمدرضا و محمودی‌نژاد، هادی. (۱۳۸۸). *مبانی برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری روستایی*. تهران: انتشارات هله.
- بهشتی‌راد، ساناز و ملک، نیلوفر. (۱۳۹۵). *بررسی عوامل موثر بر هویت مکان در یک فضای آموزشی*. کنفرانس ملی چالش‌های معاصر در معماری، منظر و شهرسازی، ۲۲-۲۰.
<https://en.civilica.com/doc/530462>
- تقدیسی، احمد؛ تقوایی، مسعود و پیری، سیامک. (۱۳۹۱). تحلیلی بر نگرش جامعه میزبان به اثرات اجتماعی- فرهنگی گردشگری شهرستان دالاهو. *برنامه‌ریزی فضایی*، ۲(۱)، ۱۴۰-۱۲۱.
<https://dori.net/dor/20.1001.1.22287485.1391.2.1.7.7>
- تکیه‌خواه، جاهد و خلیلی، زینب. (۱۳۹۳). *برنامه‌ریزی کاهش اثرات منفی زیست محیطی جهت توسعه پارک جنگلی آبیدر*. دومین همایش ملی دانشجویی علوم جنگل. انجمن علمی دانشجویی جنگلداری دانشگاه تهران، ص ۴.
<https://civilica.com/doc/278476>
- حافظ نیا، محمدرضا و کاویانی راد، مراد. (۱۳۹۳). *فلسفه جغرافیای سیاسی*. تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- رهبری، مهدی. (۱۳۸۴). *گردشگری و توسعه پایدار*. در مجموعه مقاله‌های اولین همایش سراسری نقش صنعت گردشگری در توسعه مازندران. تهران: نشر رسانش.
- شاکری، رضا. (۱۳۸۳). *مطالعه و تدوین راهنمای ارزیابی پیامدهای زیست محیطی طرح‌های توسعه گردشگری*. تهران: تربیت مدرس.
- ضیایی، محمود و میرزایی روزبه. (۱۳۸۶). *واژگان تخصصی فراغت، گردشگری و هتلداری*. تهران: ترمه.
- قدمی، مصطفی و غلامیان‌بایی، محمد. (۱۳۹۳). *اثرات گردشگری: پیامدها، چهارچوب‌ها و سیاست‌ها*. تهران: نشر مهکامه.
- میسون، پیترو. (۱۳۹۰). *گردشگری: اثرات، برنامه‌ریزی و مدیریت* (ترجمه روزبه میرزایی و پونه ترابی‌ان). تهران: انتشارات ترمه.
- Ap, J.(1990). Residents perceptions ,Research on the social impacts of tourism. *Annals of tourism research*,17, 610-616. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(92\)90060-3](https://doi.org/10.1016/0160-7383(92)90060-3).
- Barre, H. (1996). *Culture, tourism, development: crucial issues for the XXIst century*. Paris: UNESCO.
- Beeton, S. (2006). *Community development through tourism*. Collingwood, land links press.
- Blackwell publishing Ltd.512. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(92\)90060-3](https://doi.org/10.1016/0160-7383(92)90060-3).
- Chen, P.-t. (2001). *Distribution of tourism economic impact:An application* Communication, 15(1), 33-46. <https://doi.org/10.1504/IJTP.2010.034206>
- Gartner,W.(2006).*Planning and management of lake destination development: Lake gateways in innesota*, In: Hall, C.Michael., Harkonen, T.(Editors), *Lake Tourism: An Integrated Approach to Lacustrine Tourism Systems*, Channel View Publications.153.
- Goeldner, C. R., & Ritchie, J. R. B. (2003). *Tourism Principles, practices, Philosophies*. John Wiley & Sons, Canada.85.
- Gursoy .D.Jorowski.C.Uysal.M.(2002).Resident Attitudes:A Structural Modeling Approach, *Annals of Tourism Research*,31(3):495-516.[https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(01\)00028-7](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(01)00028-7)
- Alkorchish,A.,Jenkins, C. L .(1997) .*An introduction to tourism* .Oxford: Butterworth-Heinemann.

- Kim, K. (2002). The effects of Tourism Impacts Upon Quality of life of residents in the Community, *Virginia Polytechnic Institute and State University*, Blacksburg, VA. 172
<https://doi.org/10.3889/oamjms.2021.5966>
- King, B., Pizam, A., Milam, A. (1993). Social Impacts of Tourism: Host Perceptions. *Annals of Tourism Research*, Volume 20, Issue 4, 650-665 [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(93\)90089-L](https://doi.org/10.1016/0160-7383(93)90089-L)
- Neidig, A. H. (2006). *Rural Leaders perception of tourism development in Sat Juan County, Utah*
- Proshansky, H. M., Fabian, A. K., & Kaminoff, R. (1983). Place-identity: Physical world socialization of the self, *Journal of Environmental Psychology*, Volume 3, Issue 1, March–December, 57-83.
[https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(83\)80021-8](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(83)80021-8)
- Sheikhi, A. R. (2015). Tourism impacts in a multiethnic society: The case of Baluchis in Iran. *Tourism Culture & social ization of the self. Journal of Environmental Psychology*. 3 (3): 57-83
<https://doi.org/10.3727/109830415X14339495039414>
- Swarbrooke, J. (1999). Sustainable Tourism Management, CAB International (CABI). *Tourism Research*, 20: 650-665. <https://doi.org/10.1079/9780851993140.0000>
- Weaver, D. (2012). *Sustainable Tourism*, New York: Routledge. 39-42.
- Weaver, D. (2004). *Tourism and the elusive paradigm of sustainable development*, Book Editor(s): Alan A. Lew, C. Michael Hall, Allan M. Williams. <https://doi.org/10.1002/9780470752272.ch41>

References

- Adabi Mamghani, M., Khani, F., Sejasi Qaidari, H., & Farokhi, S. (2014). Evaluating the effects of culture-based tourism development on socio-cultural changes in rural destinations (case study: Kan district, Solqan rural district). *Spatial Planning*, 4(2), 55-78.
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.22287485.1393.4.2.4.0> [In Persian]
- Alkorish, A., & Jenkins, C. L. (1997). *An introduction to tourism*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Amini, A., Bakhti, S., & Baba Jamali, F. (2015). Evaluating the host community's attitude towards tourism development in rural areas. *Tourism Management Studies*, 10(30), 77-106.
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23223294.1394.10.30.4.3> [In Persian]
- Ap, J. (1990). Residents perceptions, Research on the social impacts of tourism. *Annals of tourism research*, 17, 610-616. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(92\)90060-3](https://doi.org/10.1016/0160-7383(92)90060-3).
- Ardakani, S. (2003). Application of tourism life cycle concepts and carrying capacity in tourism development. *Quarterly Journal of Tourism Studies*, 2, 49-66.
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23223294.1382.1.2.3.1> [In Persian]
- Barre, H. (1996). *Culture, tourism, development: crucial issues for the XXIst century*. Paris: UNESCO.
- Beeton, S. (2006). *Community development through tourism*. Collingwood, land links press.
- Beheshti-Rad, S., Malek, N. (2016). Study of Factors Affecting Place Identity in an Educational Space. National Conference on Contemporary Challenges in Architecture. *Landscape and Urban Planning*. pp. 20-22. <https://en.civilica.com/doc/530462/> [In Persian]
- Bemanian, M. R., & Mahmoudi Nejad, H. (2009). *Fundamentals of Rural Tourism Planning and Development*. Tehran: Helleh Publications. [In Persian]
- Blackwell publishing Ltd. 512. <https://doi.org/10.1002/9780470752272.ch41>
- Chen, P.-T. (2001). *Distribution of tourism economic impact: An application* Communication, 15(1), 33-46. <https://doi.org/10.1504/IJTP.2010.034206>
- Gartner, W. (2006). *Planning and management of lake destination development: Lake gateways in innesota*, In: Hall, C. Michael., Harkonen, T. (Editors), *Lake Tourism: An Integrated Approach to Lacustrine Tourism Systems*, Channel View Publications. 153.
- Ghadami, M., Gholamianbai, M. (2014). *Tourism Impacts: Consequences, Frameworks and Policies*. Tehran: Mahkameh Publishing. [In Persian]
- Goeldner, C. R., & Ritchie, J. R. B. (2003). *Tourism Principles, practices, Philosophies*. John Wiley & Sons, Canada. 85.
- Gursoy .D., Jorowski, C., & Uysal. M. (2002). Resident Attitudes: A Structural Modeling Approach. *Annals of Tourism Research*, 31(3), 495-516. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(01\)00028-7](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(01)00028-7).
- Hafeznia, Mohammad Reza. Kaviani Rad, Morad. (2014). *Philosophy of Political Geography*. Tehran: Strategic Studies Research Institute Publications. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.22287485.1391.2.1.7.7> [In Persian]
- Kim, K. (2002). The effects of Tourism Impacts Upon Quality of life of residents in the Community. *Virginia Polytechnic Institute and State University*. Blacksburg, VA. 172. <https://doi.org/10.3889/oamjms.2021.5966>

- King, B., Pizam, A., & Milam, A. (1993). Social Impacts of Tourism: Host Perceptions. *Annals of Annals of Tourism Research*, 20(4), 650-665. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(93\)90089-L](https://doi.org/10.1016/0160-7383(93)90089-L)
- Mason, P. (2011). *Tourism: Impacts, Planning and Management*. (Translated by Roozbeh Mirzaei and Pooneh Torabian). Tehran: Narmeh Publishing. [In Persian]
- Neidig, A.H. (2006). *Rural Leaders perception of tourism development in Sat Juan County, Utah*
- Proshansky, H. M., Fabian, A.K., & Kaminoff, R. (1983). Place-identity: Physical world socialization of the self. *Journal of Environmental Psychology*, 3(1), 57-83. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(83\)80021-8](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(83)80021-8).
- Rahbari, M. (2005). *Tourism and Sustainable Development, in the collection of articles of the first national conference on the role of the tourism industry in the development of Mazandaran*. Tehran: Rasansh Publishing. [In Persian]
- Shakeri, R. (2004). *Study and compilation of a guide to assessing the environmental consequences of tourism development plans*. Tehran: Tarbiat Modares. [In Persian]
- Sheikhi, A. R. (2015). Tourism impacts in a multiethnic society: The case of Baluchis in Iran. *Tourism Culture & social ization of the self. Journal of Environmental Psychology*, 3(3), 57-83. <https://doi.org/10.3727/109830415X14339495039414>.
- Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable Tourism Management*, CAB International (CABI). *Tourism Research*, 20:650-665. <https://doi.org/10.1079/9780851993140.0000>.
- Takiekhah, J., & Khalili, Z. (2014). *Planning to reduce negative environmental impacts for the development of Abidar Forest Park*, Second National Student Conference on Forest Sciences. Tehran University Forestry Student Scientific Association. P. 4. <https://civilica.com/doc/278476/>. [In Persian]
- Taqdisi, A., Tagvaei, M., & Piri, S. (2012). An Analysis of the Host Community's Attitude to the Socio-Cultural Effects of Tourism in Dalahu County. *Spatial Planning*, 2(1) 121-140. [In Persian]
- Weaver, D. (2012). *Sustainable Tourism*, New York: Routledge, 39-42.
- Weaver, D. (2004). *Tourism and the Elusive Paradigm of Sustainable Development*. Book Editor(s): Alan A. Lew, C. Michael Hall, Allan M. Williams. <https://doi.org/10.1002/9780470752272.ch41>.
- Ziaei, M., & Mirzaei, R. (2007). *Leisure Vocabulary. Tourism and Hospitality*. Tehran: Termeh. [In Persian]